

Rapport 2020:15

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Elledning i kv Rådstugan

L2010:3508
(RAÄ Söderköping 14:1)

Kv Rådstugan 1
Söderköpings stad
och kommun
Östergötlands län

Helén Romedahl

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet/lokal/område/sträcka	Kv Rådstugan 1
Socken/stad	Söderköping
Kommun	Söderköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	L2010:3508 (RAÄ Söderköping 14:1)
Digitala fastighetskartans blad	64F 8h SO
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH2000
Mätteknik	Manuell inprickning
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens dnr	431-12391-2019
Länsstyrelsens handläggare	Göran Gruber
ÖM dnr	0280/19
ÖM projektnr	001323
Beställare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Vattenfall i Norrköping
Projektledare	Helén Romedahl
Fältarbetstid	2020-02-26
Totalt undersöktes	16 m ²
Fynd	-
Foto	Digitala
Analys	-
Grafik	Helén Romedahl
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial
ISSN 1403-9273

© Lantmäteriverket MS2008/06551
Rapport 2020:15 © Östergötlands museum

Elledning i kv Rådstugan

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.....	4
Tidigare arkeologiska undersökningar	4
Syfte och metod.....	7
Resultat	7
Avslutning.....	8
Referenser	9
Bilaga 1. Profilritning.....	10

Omslagsbild: Rådhusets sydvästra gavel. Foto mot nordöst, Helén Romedahl, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

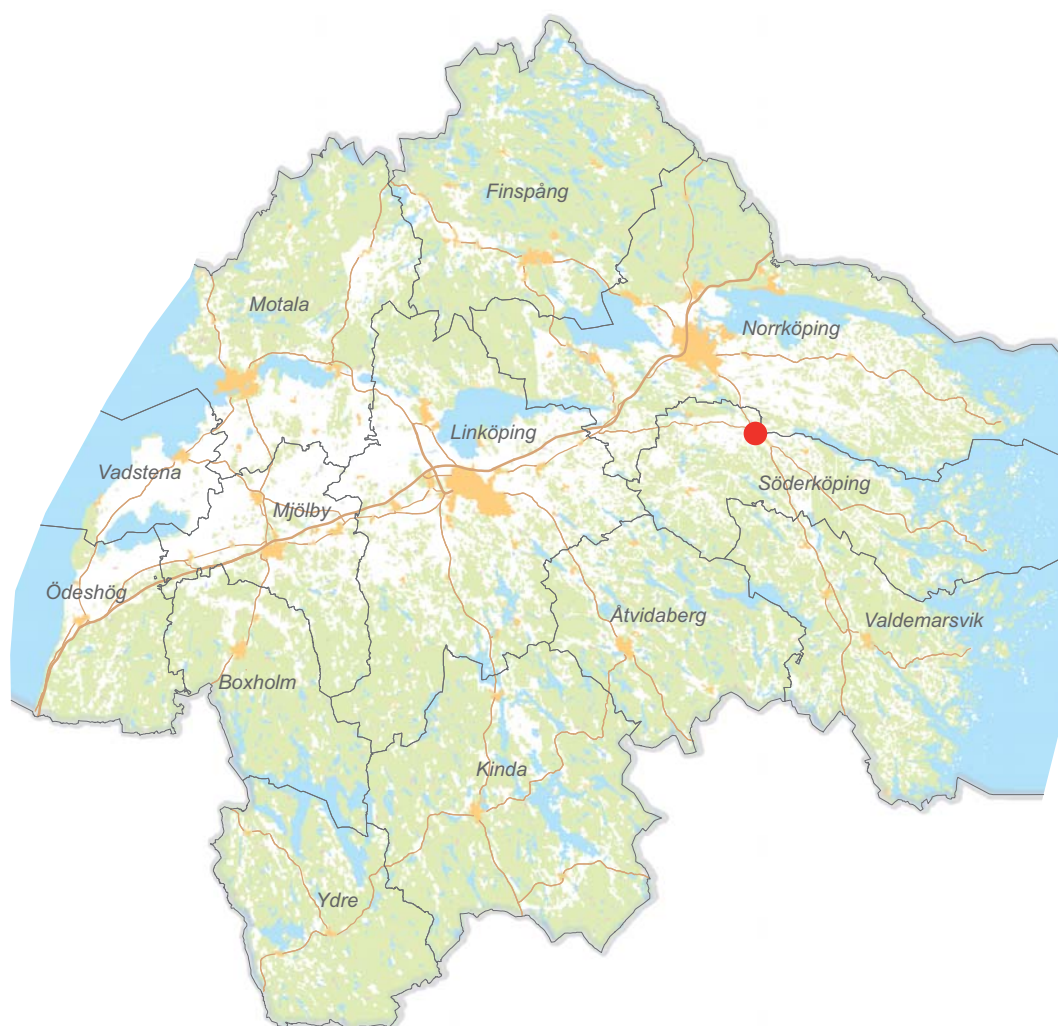
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

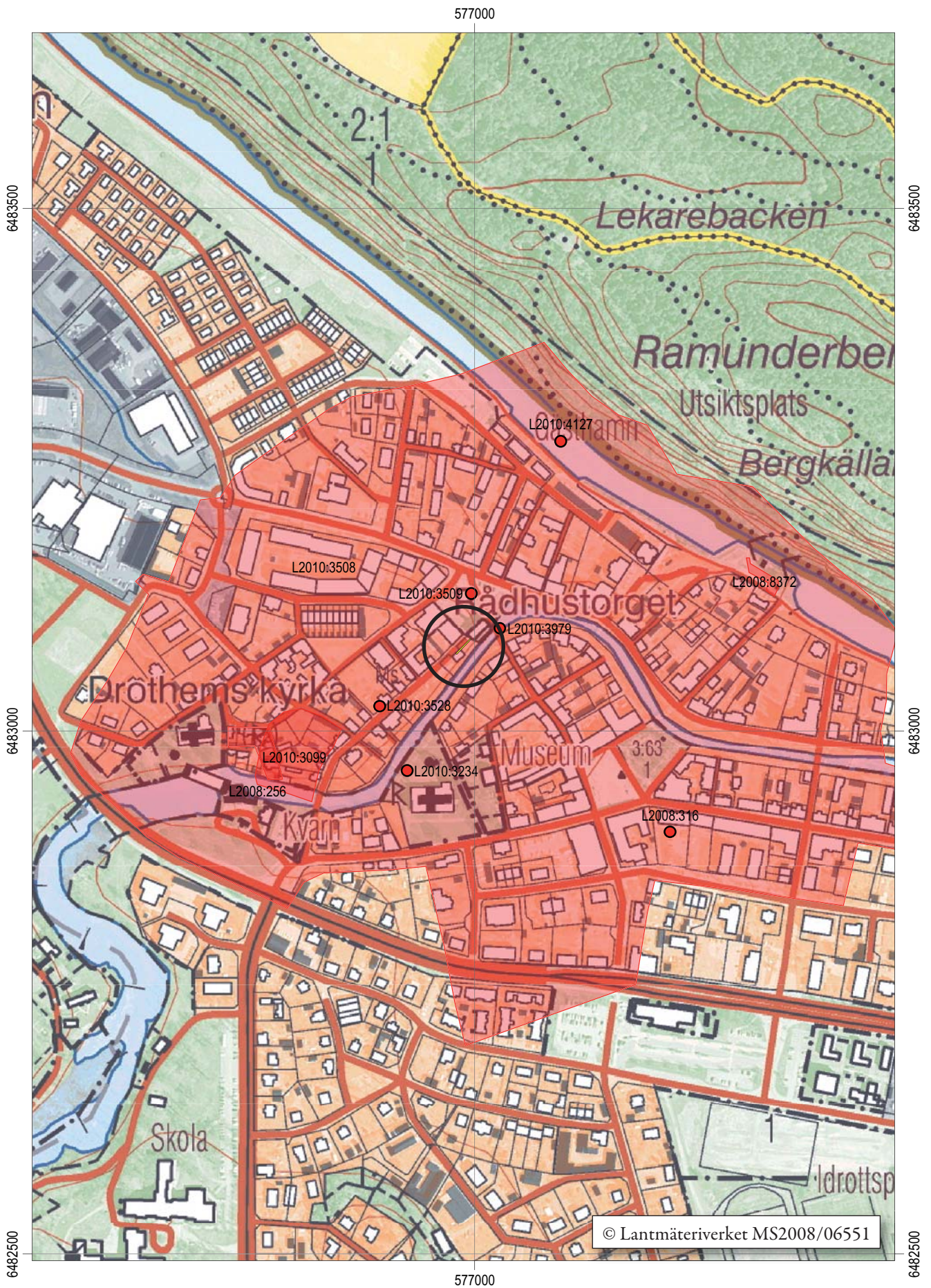
Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Den 26 februari 2020 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Rådstugan i Söderköpings medeltida och historiska stadslager, L2010:3508 (RAÅ 14:1). Arbetet utfördes i samband med att en ny elledning skulle läggas ner inom ovan rubricerat område. Schaktet, som grävdes i redan befintligt ledningsschakt, dominerades av moderna bär-och fyllnadslager med sand och grus. Vid sidan av den äldre ledningen fanns emellertid ett bevarat brandlager samt rester efter en stenläggning. Kulturlagret och stenläggningen låg på ett djup om 0,6 - 0,7 m under dagens markyta.

Helén Romedahl
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

Den 26 februari 2020 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Rådstugan 1 i Söderköpings medeltida och historiska stadslager, L2010:3508 (RAÄ Söderköping 14:1). Arbetet utfördes i samband med att en ny elledning skulle läggas ner inom området. Schaktet, som grävdes i redan befintligt ledningsschakt, dominerades av moderna bär- och fyllnadslager med sand och grus. Vid sidan av den äldre ledningen fanns emellertid ett bevarat brandlager samt rester efter en stenläggning. Kulturlagret och stenläggningen låg på ett djup om 0,6 - 0,7 m under dagens markyta. Arbetet utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland. För de arkeologiska kostnaderna svarade Vattenfall. Ansvarig för fält- och rapportarbete var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Undersökningsområdet är centralt beläget inom Söderköpings medeltida och historiska stadsområde, intill rådhuset och nära Rådhusorget. Det nuvarande rådhuset uppfördes år 1777 på grunderna till den medeltida rådstugan (Tesch & Hasselmo 1987).

Söderköping är känt sedan mitten av 1200-talet i det skriftliga källmaterialet. Redan under 1000-talet fanns bebyggelse på platsen och under 1000-1100-talen fungerade Söderköping sannolikt som en centralort för det omgivande landskapet. Staden växer fram där Storån och Lillån möts och från dessa vattendrag var det möjligt att nå både Östersjön och Östergötlands inland. Det arkeologiska källmaterialet har visat att en tät och regelbunden stadsbebyggelse var under uppbyggnad redan under tidigt 1200-tal. Gatunätet inom Söderköpings centrala delar har visat sig i stort vara detsamma idag som under medeltiden, med vissa förskjutningar och den skillnaden att en del mindre gränder försvunnit under årens lopp (Broberg & Hasselmo 1978; Harrisson 2012). Munkbrogatan löper i sydväst-nordöstlig riktning genom den centrala delen av Söderköpings medeltida och historiska stadsområde. Munkbrogatans medeltida sträckning är på etappen mellan Rådhusorget och Linköpingsgatan den samma som på medeltiden. Huruvida gatan fortsatt i en bro över Storån är osäkert. Om så varit fallet har denna del av gatan haft en mer nord-sydlig sträckning (Broberg & Hasselmo 1978).

Tidigare arkeologiska undersökningar

Några mindre arkeologiska undersökningar har utförts i aktuella gata. Vid dessa tillfällen har man bl a kunnat konstatera att det ställvis förekommer kulturlager redan på ett djup om 0,3 m under dagens marknivå. Man har även kunnat se att kulturlagertjockleken kan uppgå till 2,0 - 3,5 m.

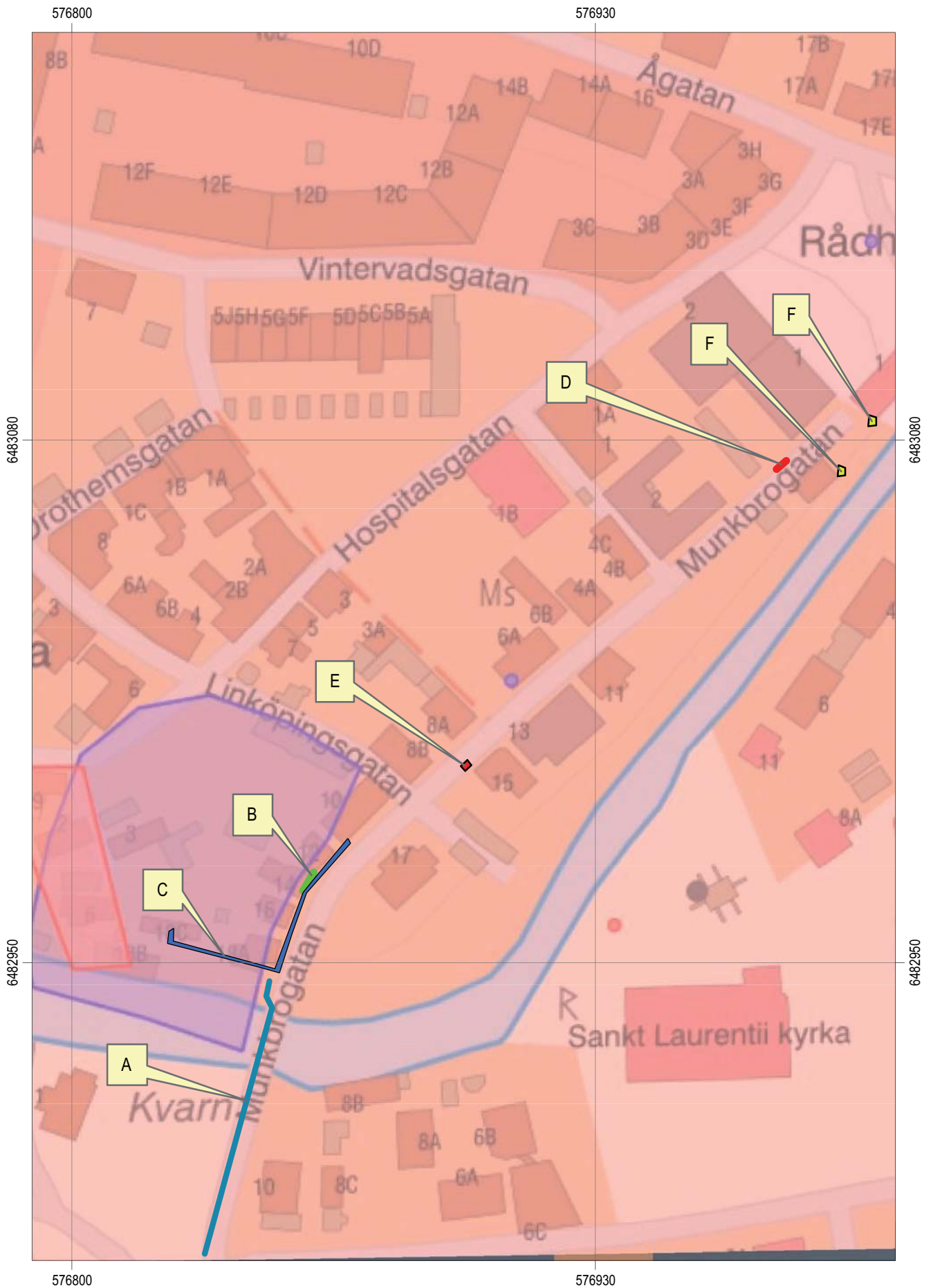
Här nedan följer en sammanställning av de arkeologiska undersökningarna presenterade i kronologisk ordning. Schakten har placerats på en karta som hämtats från Riksantikvarieämbetets söktjänst Fornreg. De färgade fälten i kartans nedre vänstra hörn avser dels fyndplats för 6 stycken runstensfragment (lila polygon L2010:3099) samt ruinen efter franciskanernas konvent (röd polygon L2008:256).

År 1987 grävdes totalt 68 m schakt utmed Munkbrogatan och ner till korsningen mot Prästgatan (figur 3:A). Schaktdjupet var 1,9 - 2,6 m. En stor del av schaktsträckan hade urschaktats i samband med bl a ledningsnedgrävningar. I den etapp där schaktet gick utmed Storån påträffades emellertid, under 2 m tjocka fyllnadsmassor, rester av en kavelbro lagd direkt ovan blåleran (Claréus 1993:4).

År 1990 utförde Östergötlands museum en schaktningsövervakning i gatumark intill kv Klostret 2 (figur 3:B). Schaktet grävdes till ett djup om 0,6 m. Kulturlagren blev synliga redan på en nivå om 0,1 - 0,2 m under dagens markyta. På ett djup om 0,4 - 0,5 m syntes ett brandlager och på 0,6 m djup framträdde ett kulturlager som innehöll rikligt med kol och sot. En förvånansvärt stor mängd slagg framkom i detta schakt, nära 7,5 kg, vilket är anmärkningsvärt med tanke på schaktets begränsade storlek (6 x 0,6 m) och djup (0,6 m) (Feldt 1990:2).

År 1991 och i samband med schaktningar för teleledning utförde Riksantikvarieämbetet en antikvarisk kontroll i bl a Munkbrogatan (figur 3:C). Schaktdjupet låg endast på 0,3 - 0,4 m och berörde i stort sett endast moderna fyllnadsmassor. På ett par punkter i gatan påträffades dock de medeltida kulturlagren på ett djup om 0,3 m under dagens markyta (Lindgren-Hertz 1991:1).

År 2003 utförde Östergötlands museum, i samband med byte av VA-ledning, en arkeologisk undersökning i Munkbrogatan vid kv Hertigen 2 (figur 3:D). Schaktet mätte 2 x 7 m och grävdes till ett största djup om 2,5 m. Mer än hälften av kulturlagervolymen var urschaktad sedan tidigare. Under relativt tunna bärlager fanns emellertid en bevarad kulturlagersekvens vid ca 2,4 m

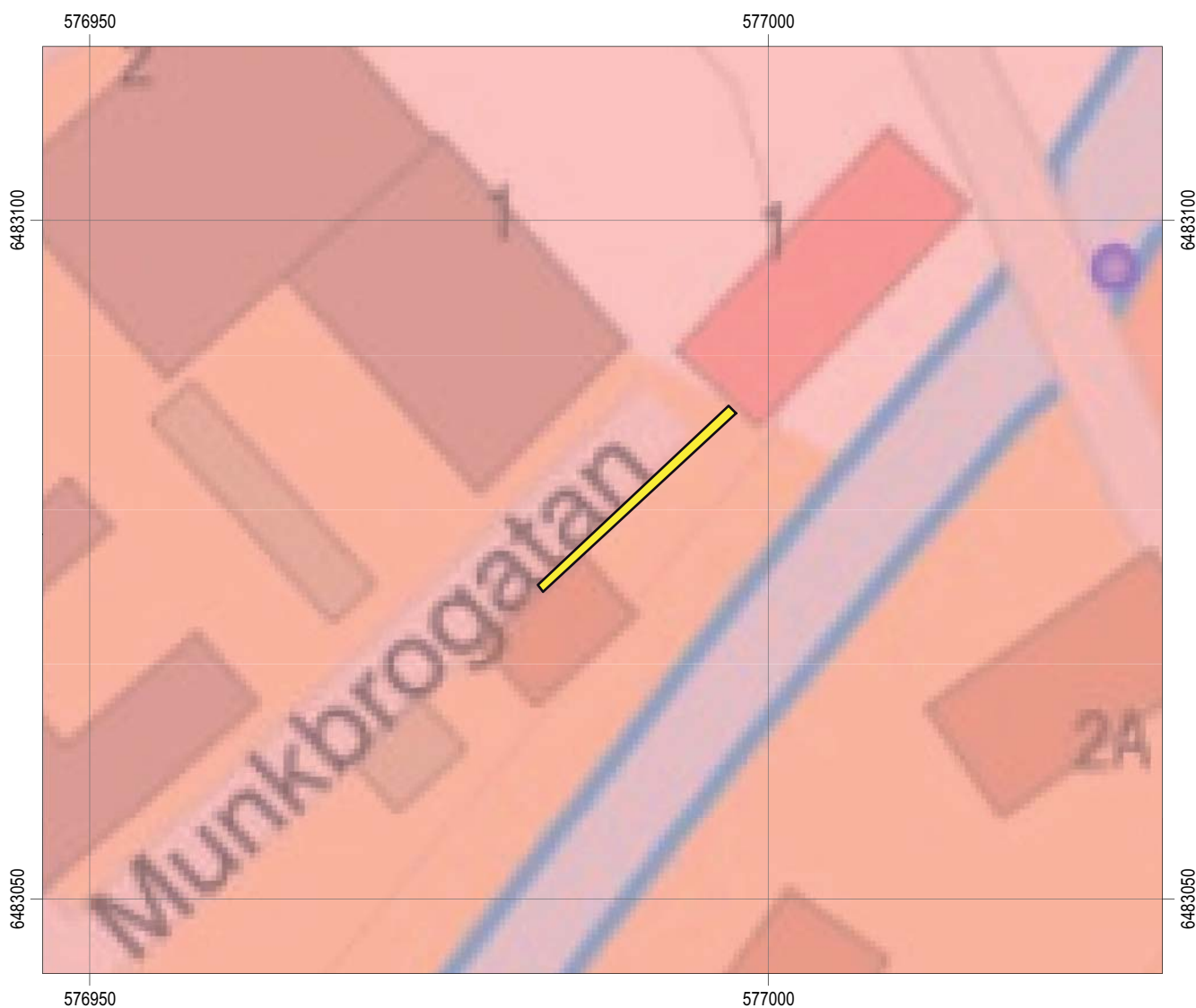
Figur 3. De schaktningsövervakningar som utförts i Munkbrogatan och i kv Rådstugan. Skala 1:1300.

under dagens markyta. I norra schaktkanten, in mot gården till kv Hertigen 2, observerades en träkonstruktion som kan tolkas som en avfallsbinge (Ohlsén 2013:4).

Vid en akut vattenläcka på Munkbrogatan 15 utförde Östergötlands museum år 2007 en antikvarisk kontroll (figur 3:E). Schaktet mätte 2,8 x 1,2 m och grävdes till ett djup om 1,55 m. Kulturlager uppträdde här på en nivå om 0,5 m under dagens markyta och fortsatte under det aktuella schaktdjupet. På ca 0,5 m djup fanns ett kraftigt raseringslager med tegel, stenar och murbruk. Detta överlgrade kulturlagren. I schaktbotten påträffades en träkonstruktion i form av tre stockar som låg vinkelrätt mot varandra. Konstruktionen tolkas som syll till ett hus – sannolikt med en medeltida datering. Ett speciellt fynd var ett vackert

snidat trästycke (C4378:1) vilket troligen utgjort den övre delen av en stolsrygg. Fyndet låg på ett djup om 1,2 m under markytan (Magnusson 2008:13).

I samband med markarbeten år 2015 utfördes en arkeologisk undersökning av Arkeologgruppen (figur 3:F). Det rörde sig om två mindre schakt på 0,6 x 0,5 m. Schaktdjupet uppgick i båda till 0,7 m. Schakt 2 intill Rådhusets vägg innehöll endast omrörda massor med tegelkross, grus och sand. I schakt 1 framkom på 0,4 m djup en stenläggning (materialstorlek på som mest 0,15 m) och under denna och ner till schaktbotten på 0,7 m under dagens markyta fanns ytterligare en stenläggning med större och tillhuggna stenar. Konstruktionen tolkas som en stenfyllning som gett stadga åt framföriggande kaj. Fyndmaterialet mellan stenarna förs till tidigmodern tid (Rönngren 2015:7 f).

Figur 4. Schaktet vid 2020 års undersökning. Skala 1:500.

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska undersökningen var i första hand att se till så att fornlämningen berördes så lite som möjligt av arbetsföretaget. De fornlämningar som framkom skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras. Schaktet var ca 20 m långt och 0,8 m brett. Schaktdjupet låg på 0,6 - 0,7 m. Ett par stapelprofiler upprättades på de etapper som inte var förstörda av sentida markingrepp. Digitala foton togs. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Resultat

Schaktet upptogs i ett befintligt äldre elledningsschakt vilket innebar att stratigrafin där var bruten. I de recenta fyllnadsmassorna som utgjordes av sand och grovt grus syntes en del tidigmodernt fyndmaterial i form av fajans och yngre rödgods. Detta indikerar att lämningar från 1600-1800-tal sannolikt grävts bort i samband med ledningsdragningarna. Det bevarade kulturlager som fanns vid sidan av ledningen, på ett djup om 0,6 m, kan därför vara av medeltida ursprung. De moderna fyllnadsmassorna hade en tjocklek på 0,4 - 0,6 m. Som mäktigast var de i schaktpartiet ut mot gatan. Sträckan 7 - 10 m från markerad nollpunkt

*Figur 5. Det upptagna schaktet.
Foto från sydväst, Helén Romedahl, ÖM.*

Figur 6. Den murrest som syntes ca 1,3 m från Rådhusets vägg. Foto från nordväst, Helén Romedahl, ÖM.

dokumenterades på en sektionsritning. Stratigrafiskt äldst var det kulturlager som nämns här ovan. Lagret (L1) utgjordes av mörkgrå siltig och sotig lera som också innehöll en del träkol. Då lagret var kraftigt sotigt tolkas det som ett brandlager. Ovan brandlagret fanns rester efter en stenläggning bestående av stenar med en materialstorlek på upp till ca 0,2 m. Stenarna kan möjligen ha utgjort en äldre gatubeläggning. Stenarna överlagrades av ett ca 0,1 m tjockt lager av grå sandig silt som innehöll en del tegelkross och träkol (L2).

Ca 1,3 m från Rådhusets vägg syntes rester efter en stenmur (figur 6) mot vilken dagens betongmur var anlagd. Murresten utgjordes av en större, tydligt tillhuggen sten mot vilken det satt mindre, rundade och kallmurade stenar. Muren, som syntes på en nivå om 0,4 m under betongmurens ovansida, är troligen en äldre föregångare till sistnämnda, d v s en mur nära kajen och ån.

Avslutning

I Munkbrogatan och omgivande kvarter har man tidigare dokumenterat brand- och raseringslager (figur 8) som uppträder på ca 0,3 - 0,6 m under dagens marknivå och därmed, nivåmässigt, sammanfaller relativt väl med den brandhorisont som syntes i aktuellt schakt. En tolkning av dessa brandhorisonter är att de kan vara spår efter den stadsbrand som år 1567 härjade i staden i samband med den danska härens fälttåg till Östergötland 1567-1568, under nordiska sjuårskriget (Feldt 2014:4,9).

Figur 7. Markering av dokumenterade sektioner. Skala 1:300.

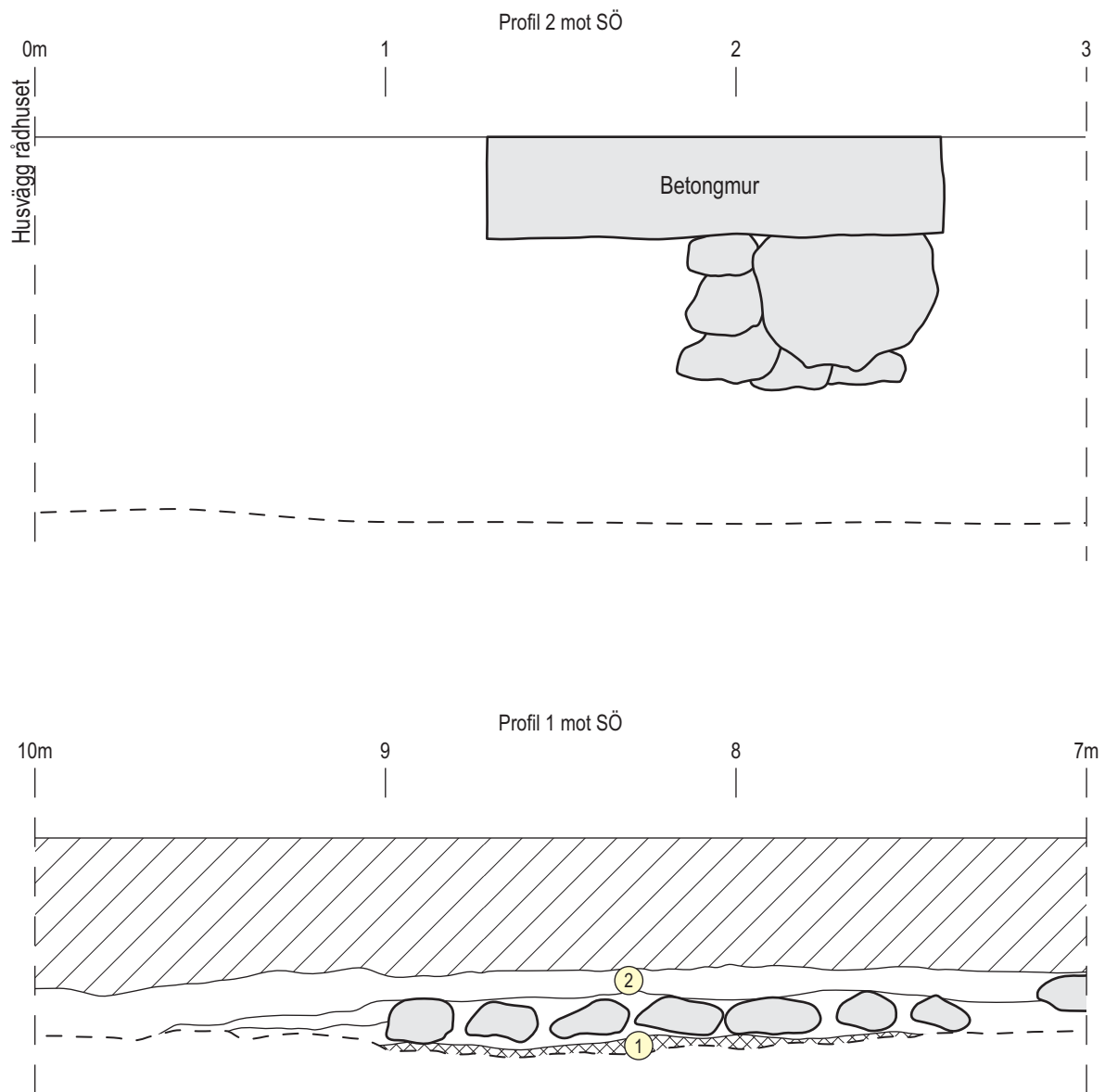
Referenser

- Broberg, B. & Hasselmo, M. 1978. Söderköping. Medeltidsstaden 5. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Rapport.
- Claréus, K. 1993. Munkbrogatan, Söderköping stad och kommun. Riksantikvarieämbetet. Byrån för arkeologiska undersökningar. UV Linköping,
- Feldt, A-C. 1990. Arkeologisk förundersökning, Kv Klostret 2. Söderköping. Östergötlands museum. Rapport.
- Feldt, A-C. 2014. Brandlager och tegel i Kv Lejonet. Kv Lejonet 5, Söderköping. Östergötlands museum. Rapport 2014:25.
- Harrison, D. 2012. En medeltida storstad. Historien om Söderköping. Stockholm.
- Lindgren-Hertz, L. 1991. Antikvarisk kontroll. Munkbrogatan och Trångsundsgränd. Riksantikvarieämbetet. Byrån för arkeologiska undersökningar. Rapport.
- Magnusson, M. 2008. Medeltida hus ser dagens ljus. Akutgrävning på Munkbrogatan 15 i Söderköping. Östergötlands museum. Rapport 2008:13.
- Ohlsén, M. 2013. Kulturlager i Munkbrogatan, Söderköpings stad och kommun. Östergötlands museum. Rapport 2013:35.
- Rönngrén, J. 2015. Två små schakt vid Rådhuset i Söderköping. Arkeologgruppen AB. Rapport 2015:28.
- Tesch, S & Hasselmo, M. 1987. Söderköping. I:7000 år på 20 år. RAÄ UV Stockholm.

Figur 8. De brand- och raseringsnivåer som dokumenterats vid tidigare arkeologiska undersökningar. Lagren framkommer på ett djup om ca 0,3 - 0,6 m under dagens marknivå. Skala 1:1000.

Bilaga 1. Profiliritning

Munkbrogatan

Söderköpings stad och kommun, Ög
L2010:3508 (RAÄ Söderköping 14:1)

Profiliritning

Skala 1:20

Dnr 0280/19

2020-02-26 Helén Romedahl

Renritning Lasse Norr

Östergötlands museum utförde i februari 2020 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Rådstugan i Söderköpings medeltida och historiska stadslager, L2010:3508 (RAÄ Söderköping 14:1). Arbetet utfördes i samband med att en ny elledning skulle läggas ner inom området. Schaktet, som grävdes i redan befintligt ledningsschakt, dominerades av moderna bär- och fyllnadslager med sand och grus. Vid sidan av den äldre ledningen fanns emellertid ett bevarat brandlager samt rester efter en stenläggning. Kulturlagret och stenläggningen låg på ett djup om 0,6 - 0,7 m under dagens markyta.

ISSN 1403-9273
Rapport 2020:15